

Vilniaus apygardos prokuratūra

Rinktinės g. 5, Vilnius

Pareiškėjas:

Grant Arthur Gochin

Gimimo data: 1963-11-02

Adresas: 10 900 Winnetka ave, Chatsworth,
CA 91311, Jungtinės Amerikos Valstijos

Pareiškėjo atstovas:

Advokatas Rokas Rudzinskas

Mickevičiaus g. 14-2, Vilnius

Tel: 861488303

El.paštas: rokas@rlaw.lt

Įtariamasis nusikalstamos veikos padarymu:

BĮ Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras

Adresas: Didžioji g. 17/1, Vilnius

Įtariamasis nusikalstamos veikos padarymu:

BĮ Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinė direktorė

Teresė Birutė Burauskaitė

PAREIŠKIMAS

DĖL IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMO PAGAL BK 170² STRAIPSNĮ

Vilnius, 2018 09 26

I. FAKTINĖS APLINKYBĖS

Pareiškėjas ir iniciatyvinė grupė Lietuvos istorikų ir intelektualų kreipėsi į Vilniaus miesto merą su prašymu nukabinti memorialinę lentą Jonui Noreikai - Generolui Vėtrai, esančią ant Mokslų akademijos Vrublevskio bibliotekos sienos. Prašymas buvo remiamas tuo, kad anot Plungės komendantūros sekretoriaus A.Pakalniškio prisiminimų Jonas Noreika kaip LAF Telšiai vadas 1941 m. liepos mėn. davė žodinį nurodymą sušaudyti visus Plungės žydus uždarytus ir kalintus sinagogoje. Prašymas taip pat paremtas tuo, kad yra išlikę Jono Noreikos pasirašyti įsakymai dėl žydų izoliavimo getuose ir jų turto nusavinimo.

Savivaldybė kreipėsi į Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centrą (toliau - Centras), kad ši instituciją pateiktų savo išvadą dėl Jono Noreikos dalyvavimo Holokausto įvykiuose.

Centras 2015 m. liepą Vilniaus miesto merui pateikė Joną Noreiką ginančią ir išteisinančią išvadą. Išvadą parengė centro istorikas Alfredas Rukšėnas, pasirašė centro vadovė Birutė Burauskaitė. 2015 m. spalio mėn. Centras parengė dar vieną Noreiką ginančią išvadą, kurią publikavo savo internetiniame tinklapyje ir persiuntė Vyriausybės kancleriui, Vilniaus merui ir Vrublevskių bibliotekos direktoriui. (Išvadų teksto analizė 2 ir 6 skyriuje)

2016 m. Centro leidžiamame žurnale 2016 m. taip pat pasirodė centro istoriko Alfredo Rukšėno 26 lapų straipsnis, vaizduojantis Noreiką kaip globojusį žydus, nieko nežinojusį ir neturėjusį jokių genocidinių ketinimų. A.Rukšėnas akcentuoja tik Noreikos veiksmus dėl turto nusavinimo, sukurdamas jiems apibžėžti naujadarą - "ekonominis genocidas", tuo sušvelnindamas Noreikos nusikaltimus.

Pažymėtina, kad viešai publikuotoje 2015 m. spalio mėn. išvadoje centras nurodo, kad atliko papildomus tyrimus, tačiau pateikta informacija iš esmės nesiskiria nuo tos, kuria centras turėjo dar 2014 m. ir kuri buvo pateikta Vyriausiam policijos komisariatui 2014-03-27 raštu¹.

Pareiškėjas inicijavo dokumentų tyrimą Lietuvos archyvuose, kurio metu paaiškėjo, kad egzistuoja daugybė oficialių Jono Noreikos dokumentų, o taip pat dokumentų susijusių su jo vadovaujama LAF Žemaitija grupuote, apie kuriuos centro istorikas Rukšėnas ir vadovė Teresė Birutė Burauskaitė nutylėjo ir nuo visuomenės nuslėpė įrodymus liudijančius galimai svarų Jono Noreikos prisidėjimą prie Holokausto Žemaitijoje. Tokiais veiksmais Centras sąmoningai ir tyčia atliko Holokausto neigimo veiksmus atitinkančius BK 170 (2) str. nusikaltimo sudėtį: t.y. viešai neigė karo nusikaltimus ir juos sumenkino, tai atliko įžūliu būdu dėl ko buvo sutrikdyta viešoji tvarka.

Šiuo informuojame, kad pareiškėjas jau kreipėsi į Vilniaus apygardos prokuratūrą, tačiau ikiteisminis tyrimas nebuvo pradėtas motyvuojant tuo, kad pareiškėjo skunde išdėstytos aplinkybės ir skundo dalykas yra per daug platus, dėl šios priežasties pareiškėjas patikslina skunda detaliam nurodydamas ir aptardamas nusikalstamos veikos epizodus bei aptardamas teisės normas reglamentuojančias nusikalstamos veikos kvalifikavimą, pateikia teismų praktiką dėl teisės normų taikymo.

II. TYRIMO METU ATSKLEISTOS APLINKYBĖS IR ATRASTI DOKUMENTAI

2018 m. pareiškėjas inicijavo nepriklausomą archyvinių dokumentų tyrimą, Lietuvos centriniame ir Ypatingame archyvuose. Tyrimą atliko nacių nusikaltimų tyrinėtojai Evaldas Balčiūnas ir Andrius Kulikauskas. Tyrimo metu atrasti dokumentai ir istorikų sąsajos su jau žinomais ir publikuotais dokumentais (įskaitant Lietuvių nacionalistų partijos sekretoriaus Z.Blyno 2010 m. išspausdintą išsamų įvykių dienoraštį) liudija, kad Centras nuo 2015 m. aktyviai dezinformavo ir klaidino

¹ <https://dg.lapas.info/irasas/kokia-informacija-apie-holokausto-dalyviu-sarasa-oficialiai-yra-pateikes-genocido-tyrimo-centras/>

visuomenę bei valdžios žmones dėl Jono Noreikos sąsąjū su Holokaustu Žemaitijoje ir Šiauliuose. Atrasti dokumentai liudija, kad Jonas Noreika vadovavo LAF Telšiai - organizuotai grupei, kuri 1941 m. vasarą buvo aukščiausia valdžia Žemaitijoje. LAF Telšiai nariai užėmė svarbiausias vietas teisėsaugos ir civilinėse įstaigose, taip pat organizavo ir vadovavo savarankiškiems savisaugos padaliniams (Tautinio Darbo Apsauga, TDA, LAF, "baltaraiščiai") kurie vykdė Plungės ir Telšių žydų žudynes. Dokumentai patvirtina, kad LAF Telšiai vadavietė buvo įsikūrusi tame pačiame pastate kaip ir Lietuvių komendantūra, kad LAF Telšiai vadas išduodavo ir tvirtindavo leidimus ginklams (LAF ir TDA nariams), rengė karo lauko teismus, nagrinėjo malonės prašymus ir vykdė egzekucijas. LAF Telšiai leido oficialų laikraštį Žemaičių žemė, kuriame yra atvirai skelbiami antisemitiniai pareiškimai ir skatinamas susidorojimas su žydais. Spauda, leidžiančioji ir vykdančioji valdžia buvo sukoncentruota vienos organizuotos žmonių grupės LAF Telšiai rankose. Šiai grupei vadovavo Jonas Noreika. 1941 m. vasaros dokumentai ir spauda apie vokiečius Žemaitijoje nekalba, A.Pakalniškis savo prisiminimuose užsimena apie keletą nuo fronto užsilikusių vokiečių kurie dalyvavo egzekucijose ir save įvardino kaip sadizmo turistai.

1. Istorikai nustatė, kad 1941 m. vasarą ir rudenį vykęs žydų tautos naikinimas Žemaitijoje buvo skatinamas LAF leidžiamame laikraštyje "Žemaičių žemė" ir LAF platinamuose atsišaukimuose, kartu su žudynėmis buvo rengiamos miesto šventės, kuriose buvo išsakomos kalbos šlovinančios lietuvių tautos darbą, nacistinę Vokietiją ir Adolfą Hitlerį. Šie įvykiai vyko Telšių LAF vado Jono Noreikos žinioje, jam vadovaujant ir aktyviai dalyvaujant.

Žemaičių žemė, kurio antraštė taip ir skelbė "Lietuvos aktyvistų fronto laikraštis" per trumpą 1941 liepos - rugsėjo laikotarpį jo išėjo mažiausiai 6 numeriai, visi jie pasižymį antisemitiniu turiniu, skatina atsikratyti žydų. (Žemaičių žemė Nr. 5 pridedama)

2. Istorikai archyve atrado 1941 m. blanką leidimo ginklui nešioti, kuris buvo išduodamas Telšių komendantūroje, "Nacionalzocialistinės" partijos nariams. Leidimas lietuvių ir vokiečių kalbomis. Toks dokumentas sudaro pagrindą teigti, kad LAF sukilėliai Žemaitijoje veikė iš esmės savarankiškai, be nacių žinios, patys apsirūpino ginklais ir leidimais jiems nešioti. T.y. su tokiu leidimu ginklus galėjo nešiotis ne teisėsaugos įstaigų tarnautojai, o civiliai susibūrę į nestatutinę grupuotes - pvz LAF kovotojai, savisaugos bataljonų "kariai". (pridedama)

3. Istorikai atrado 1941-07-25 Noreikos įsakymą LAF štabams, draudžiantį savo nuožiūra vykdyti mirties nuosprendžius (LCVA-f1075-a2-b6-135) pridedama. Pažymėtina, kad įsakymas priimtas po Šiaulių prokuroro advokato M.Krygerio apsilankymo. Savo knygoje (ištrauka pridedama) Krygeris nurodo, kad LAF Telšiai savo žinioje laikė daug suimtųjų, kuriuos jis siūlė paleisti kol vokiečiai neperėmė savo žinion.

Istorikai taip pat atrado dokumentą kuriuo aktyvistų štabo karo lauko teismas Telšiuose atmetė Telšių kalėjimo prižiūrėtojų malonės prašymus (LCVA-fR1441-a2-b10) (pridedama).

Šios aplinkybės patvirtina, kad LAF Telšiai buvo saviorganizuota, ginkluota struktūra, vykdžiusi žmonių persekiojimą, karo lauko teismus ir jų nuosprendžius. Šiai organizacijai vadovavo Jonas

Noreika, kuris kaip matome galėjo savo vyrams duoti nurodymus nežudyti - vadinasi galėjo duoti ir priešingus nurodymus.

4. Istorikai atrado archyvinius dokumentus kurie liudija, kad J.Noreika eidamas Šaulių apskrities viršininko pareigas tvarkė žydų išnaudojimo priverstiniais darbams klausimus, organizavo jų apsaugą, rūpino ginklus ir leidimus sargybiniais, organizavo žydų paėmimą-gražinimą į getą. Yra nustatytas dokumentuotas atvejis dėl geležinkelio tiesimo, patvirtinantis, kad Jonui Noreikai buvo teikiami privatūs užsakymai dėl žydų darbininkų parūpinimo (LCVA FR 1099 a-1-b2). (pridedama)

Yra J.Noreikos 1941-11-05 raštas Šiaulių savivaldybei, iš kurio galima suprasti, kad savivaldybė pasigedo pinigų už Jono Noreikos organizuotą žydų darbą prie geležinkelio, Jonas Noreika savivaldybei siūlo kreiptis į vergų užsakovą - Geležinkelių valdybą (LCVA-fR-1099-a1-b2- 1504). (pridedama)

5. Istorikai atrado Jono Noreikos nurodymus dėl žydų tautybės gyventojų iškraustymo iš Gruzdžių, taip pat leidimą Joniškiui burmistruvi pasilikti savo žinioje dantų techniką iki 2 mėnesių. (Priedama) Dokumentas patvirtina, kad Jonas Noreika eidamas Šiaulių apskrities viršininko pareigas savo nuožiūra sprendė žmonių likimą, kuriam žydui gyventi ir kiek (šiuo atveju iki 2 mėnesių).

6. Yra išlikęs 1942 m. rugpjūčio 24 d. Pažymėjimas pasirašytas Šiaulių apskrities viršininko ir buhalterio, patvirtina, kad Lietuvių savisaugos dalių **Šiaulių apygardos štabo kariai tikrai yra gavę iš Šiaulių apskrities viršininko nuo 1941-09-20 iki 1941-11-01 atlyginimą sumoje 53 3350,03 Rb.** (LCVA-fR-1099-a2-b2-1133) (Priedama). Palyginimui yra išlikę dokumentai liudijantys, kad **Apskrities viršininko J.Noreikos oficiali alga tuo metu buvo 1000 rublių per mėnesį**, policininkų 250-330 rublių.

Tai patvirtina, kad Šiaulių apskrities administracija (Jonas Noreika) mokėjo atlyginimą savisaugos bataljonui už laikotarpį kai Šiaulių apskrityje buvo vykdomos žydų masinio naikinimo operacijos (Žagarės gete 1941-10-02). Istorikų teigimu Šiaulių apygardoje veikęs 14-bataljonas buvo sudarytas iš LAF Telšiai karių kuopų. Jonas Noreika buvo LAF Telšiai vadas.

Šios tyrimo metu nustatytos aplinkybės sudaro stiprų pagrindą teigti, kad Telšių apskrityje 1941 m. buvo vykdoma stambaus masto propaganda prieš žydų tautybės asmenis, žydų naikinimas buvo pateisinamas ir kurstomas viešuose LAF vadovybės pasisakymuose ir jos leidžiamoje spaudoje, argumentuojant, kad lietuvių *tauta turi vienyti ir apsivalyti nuo nepageidaujamo elemento*. To pasekoje galima teigti, kad Telšių LAF ir jos vadas Jonui Noreikai krenta įtarimai prisidėjus ir galimai organizavus mažiausiai 1800 Plungės (1941 m. liepos 12-13) ir 800 Telšių (1941 m. liepos 20-21) žydų nužudymą ir jų turto išgrobstymą.

Istorinio tyrimo ir jame nustatytų faktų autentiškumą patvirtina Silivia Foti - Jono Noreikos anūkė. Priedame dokumente ji nurodo, kad **Jono Noreikos kaip Lietuvos Aktyvistų Fronto vado ir**

Holokausto vykdytojo vaidmens nuslėpimas yra vienas iš didžiausių praeito amžiaus sąmokslų Lietuvoje.

III. NUSIKALSTAMOS VEIKOS EPIZODAI

Istorinėse išvadose dėl Jono Noreikos veiklos genocido centras pakartotinai akcentuoja savo tyrimų ir viešinamos medžiagos išsamumą, tuo sukurdamas patikimumo ir pilnumo įspūdį. Nurodo, kad:

“Centro istorikai visapusiškai ištyrė Jono Noreikos veiklą vokiečių ir sovietų okupacijos laikotarpiu “ (2015 spalio pažyma);

“Centro istorikų atlikti pakartotiniai išsamūs tyrimai nepatvirtino <...> Antano Pakalniškio prisiminimuose pateiktų teiginių esą, J.Noreika yra buvęs žydų naikinimo operacijos dalyvis.“ (2015 spalio pažyma)

“Centro istorikai remdamiesi galimai visų šiuo metu prieinamų archyvinių dokumentų analize nustatė, kad minėtų įvykių aplinkybės paneigia A.Pakalniškio prisiminimuose pateiktus teiginius.” (2015 spalio pažyma).

“LGGRTC tirdamas Jono Noreikos veiklą rėmėsi visais jam pasiekiamais informacijos šaltiniais” (2018-02-26 atsakymas Seimo kontrolieriui ir pareiškėjui)

“Išdėstyti tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad 1941 m. liepos mėn. nacių okupacinei valdžiai nepavyko įtraukti J. Noreikos į Telšių aps. Plungės vls. vykusią žydų naikinimo operaciją”. (2015 spalio pažyma)

“Ištirtuose archyviniuose dokumentuose ir istorikų darbuose nerasta jokių žinių, net užuominų, kad J. Noreika būtų buvęs Šiaulių apskrityje vykusią masinių žydų naikinimo operacijų dalyvis”. (2015 spalio pažyma)

Apibendrinant galima teigti, kad vokiečių okupacijos laikotarpiu Jonas Noreika nėra dalyvavęs žydų masinėse naikinimo operacijose Telšių ir Šiaulių apskrityse. Tačiau okupacinei nacių valdžiai jį, kaip ir kitus lietuvių civilinės administracijos pareigūnus, pavyko įtraukti į su žydų izoliavimu susijusių reikalų tvarkymą”. (2015 spalio pažyma)

Genocido tyrimo centras išvadoje nurodo, kad nuo pat 1941 m. birželio mėn. J. Noreika įsitraukė į aktyvią antinacistinę veiklą tačiau **tai patvirtinančių argumentų ir įrodymų išvadose nėra pateikiama.**

IV. GENOCIDO IR KARO NUSIKALTIMŲ APIBRĖŽIMAS

Karo nusikaltimai - tai rimti tarptautinės teisės nustatytų tarptautinių ginkluotų konfliktų įstatymų ir papročių pažeidimai, jais yra laužomos kariavimo taisyklės², įtvirtintos įvairiuose tarptautiniuose dokumentuose (pvz.: Hagos konvencijose, Ženevos konvencijose³).

Lietuvai ratifikavus Konvenciją dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimui už jį (Genocido konvencija), Tarptautinio Baudžiamojo Teismo statutą (Romos konvencija) visi nacistinės Vokietijos ir SSRS okupacijos metu vykdyti karo nusikaltimai ir nusikaltimai žmoniškumui prieš Lietuvą ir jos gyventojus, atitinkamai ir 1990-1991 m. padaryti sunkūs ir labai sunkūs nusikaltimai, patenka į nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų sąvokas, yra baudžiami ir smerkiami.

1946 m. gruodžio 11 d. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja rezoliucijoje Nr. 96 (I) dėl genocido nusikaltimo pažymėjo, kad genocidas yra ištisų žmonių grupių teisės į egzistavimą paneigimas, kaip nužudymas yra asmenų teisės į gyvybę paneigimas; genocidas yra nusikaltimas pagal tarptautinę teisę, kurį smerkia visas civilizuotas pasaulis.

Tarptautinio Baudžiamojo Teismo statuto 6 straipsnis **genocidą apibrėžia kaip žmonių, priklausančių kokiai nors nacionalinei, etninei, rasei ar religinei grupei**, žudymą; tokios grupės narių sunkų kūno žalojimą ar psichines traumas; **tyčinį tokių gyvenimo sąlygų tai grupei sudarymą, dėl kurių visi jos nariai ar dalis jų žūtų**; priemonių, ribojančių tai grupei priklausančių žmonių gimstamumą, taikymą; prievartinį vienos grupės vaikų perdavimą kitai grupei, siekiant sunaikinti visus ar dalį tos grupės žmonių. Masinės žydų žudynės, vykusios Antrojo pasaulinio karo metu, t. y. jų genocidas, yra vadinamas Holokaustu⁴.

Genocido konvencijos 2 straipsnis nustato, kad Šioje Konvencijoje genocidu laikoma toliau išvardyta veika, kuria siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti kokią nors nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę grupę, būtent:

a) tos grupės narių žudymas;

<...>

c) tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį;

Genocido konvencijos 3 straipsnis nustato, kad baustina yra ši veika:

a) genocidas;

b) susitarimas vykdyti genocidą;

c) tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą;

² Tarptautinio Baudžiamojo Teismo Romos statutas. Valstybės žinios. 2003. Nr. 49–2165, 8 str.

³ Ženevos teisės normose pabrėžiama karo aukų (sužeistieji, ligoniai, išsigelbėję iš sudužusių laivų, karo belaisviai, civiliai, vaikai) apsauga

⁴ MEILUS, E. Holokaustas arba Lietuvos tragedija (1941-1944). Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2001, p. 7.

- d) pasikėsinimas vykdyti genocidą;
- e) bendrininkavimas vykdant genocidą.

Šiame kontekste pažymėtina, kad 1946 m. gruodžio 11 d. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė rezoliuciją Nr. 95 (I) dėl Niurnbergo tribunolo statute pripažintų tarptautinės teisės principų patvirtinimo, kurioje patvirtino tarptautinės teisės principus, pripažintus Niurnbergo tribunolo statute ir nuosprendyje. Šie principai išdėstyti 1950 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės komisijos patvirtintuose Tarptautinės teisės principuose.

III principas nustato, kad: kaltinamojo padėtis, kaip valstybės vadovo ar valstybės institucijos tarnautojo, neturi būti svarstoma, kaip atleidžianti nuo atsakomybės ar atsakomybę švelninanti aplinkybė“.

IV principas nustato, kad: „faktas, kad asmuo veikė vykdydamas jo vyriausybės ar karinio viršininko įsakymą, neatleidžia jo nuo atsakomybės pagal tarptautinę teisę, jeigu jis iš tikrųjų turėjo moralinio pasirinkimo galimybę“.

Šie tarptautinėje teisėje pripažįstami principai dėl atsakomybės už karo nusikaltimus yra taikytini visose valstybėse narėse, bet kuriuo lygmeniu sprendžiant asmens atsakomybės už karo nusikaltimus klausimus⁵. Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausias Teismas spręsdamas karo nusikaltimo bylą, nutartį motyvavo tiesiogiai taikydamas aukščiau nustatytus principus (LAT 2016-06-07 nutartis baudžiamojoje byloje 2K-214-976/2016 28.1 punktas). Teismas sprendė, kad kaltinamasis vykdydamas viršininko įsakymą turėjo moralinį pasirinkimą, kuriuo nepasinaudojo⁶.

Karo nusikaltimai nėra šio pareiškimo nagrinėjimo dalykas. Pareiškėjas taip pat neprašo vertinti Jono Noreikos vaidmens karo nusikaltimuose. Vienok yra svarbu suprasti tinkamą karo nusikaltimų teisinį aiškinimą, kadangi dėl aukščiau nurodytų principų ir teisės normų netaikymo savo tiriamojoje veikloje centras neigia Jono Noreikos vaidmenį Holokausto įvykiuose ir menkina jo vaidmens įtaką, t.y. atlieka nusikalstamą veiką numatytą BK 170² str.

V. GENOCIDO IR KARO NUSIKALTIMŲ NEIGIMO APIBRĖŽIMAS

Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės Komisija (TTK) yra pasisakiusi, kad „atskiros genocido nusikalstamos veikos pačia savo prigimtimi yra sąmoningi, tyčiniai ar valingi veiksmai, kurių asmuo paprastai negali padaryti nesuvokdamas, kad jie greičiausiai sukels atitinkamas pasekmes. Tai ne tokia rūšis veikų, kurios galėtų įvykti atsitiktinai arba net kaip neatsargumo rezultatas.⁷

TTK pateikia tokį tikslo aiškinimą: „plano ar politikos detalių žinojimo mastas, tam kad įvykdytų genocido nusikaltimą, keičiasi priklausomai nuo nusikaltėlio padėties vyriausybinėje hierarchijoje ar karinėje struktūroje. Tai nereiškia, kad pavaldinys, kuris iš tikrųjų atlieka planą ar politiką, negali

⁵ plačiau žiūrėti psl 21, Konstitucinio teismo 2014 m. kovo 18 d. nutarimas Nr. KT11-N4/2014 DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO KAI KURIŲ NUOSTATŲ, SUSIJUSIŲ SU BAUDŽIAMAJA ATSAKOMYBE UŽ GENOCIDĄ, ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, Byla Nr. 31/2011-40/2011-42/2011-46/2011-9/2012-25/2012

⁶ <http://eteismai.lt/byla/138834560478474/2K-214-976/2016>

⁷ UN Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind
http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf - 17 str

būti laikomas atsakingu už genocido nusikaltimą tiesiog todėl, kad jis neturėjo to paties laipsnio informacijos apie planą ar politiką kaip jo viršininkas. Genocido nusikaltimas reikalauja žinių apie galutinę tikslą, o ne žinių apie kiekvieną genocido politikos ar plano detalę. Laikoma, kad pavaldinys žino savo viršininkų ketinimus, kai jis gauna nurodymus padaryti uždraustus veiksmus prieš asmenis, kurie priklauso tam tikrai grupei“⁸.

2013 m. spalio 10 d. Toronte vykusiam Tarptautinio Holokausto aukų atminties aljanso plenariniame posėdyje buvo patvirtintas Holokausto neigimo apibrėžimas. **Holokausto neigimu yra laikoma informacija ir propaganda, neigianti istorinę realybę ir nacių bei jų bendrininkų Antrojo pasaulinio karo metais vykdyto žydų naikinimo.**

Posėdyje taip pat pažymėta, kad Holokausto **neigimas yra visų pirma susijęs su tyčinėmis pastangomis pateisinti arba sumenkinti** Holokausto poveikį arba jo esminius elementus, įskaitant **nacistinės Vokietijos kolaborantus ir šalininkus.**

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą genocido ir karo nusikaltimų aiškinimą ir minėtas tarptautinių teisės aktų nuostatas, ankstesniame skyriuje išdėstyti Centro teiginiai yra prilygintini karo nusikaltimų ir jų dalyvių vaidmens menkinimu, bei genocido dalyvių vaidmens neigimu ir menkinimu. Centras pagal steigimo dokumentus formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir nustatydamas tokių tyrimų metodikas ir kryptis, šiurkščiai pažeidžia LR BK 99 str., Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. ir Jungtinių Tautų suformuotus genocido nusikaltimo sudėties aiškinimo principus.

VI. BK 170² NUSIKALTIMO SUDĖTIS - NUSIKALSTAMOS VEIKOS ĮVERTINIMAS

Nusikaltimų žmoniškumui neigimas yra viena rimčiausių rasinės ir religinės diskriminacijos formų⁹. Neigimas, šiurkštus menkinimas, pritarimas ar istorinių faktų perrašymas pamina vertybes, kuriomis yra grindžiama kova su rasizmu, antisemitizmu ir kitomis netolerancijos formomis, todėl sukuria rimtą grėsmę viešajai tvarkai, tokie veiksmai yra nesuderinami su demokratija ir žmogaus teisėmis, nes pažeidžia kitų asmenų teises¹⁰.

Holokaustas, genocidas, kiti nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai yra istoriniai faktai ir jų neigimas ar šlovinimas ar šiurkštus menkinimas yra nesuderinamas su demokratijos principais,

⁸ [ten pat](#) - 18 str

⁹ ŽTK sprendimai: Honsik v. Austria, No. 25062/94, decision of 18 October 1995, D.R. 83; Marais v. France, No. 31159/96, decision of 24 June 1996, D.R. 86.

¹⁰ Garaudy v. France (dec.), no. 65831/01, ECHR 2003-IX

kuriais grindžiama Europos viešoji tvarka bei EŽTK, nacių politikos pateisinimas nėra ginamas išraiškos laisvės¹¹.

BK 170² Viešas pritarimas tarptautiniams nusikaltimams, SSRS ar nacistinės Vokietijos nusikaltimams Lietuvos Respublikai ar jos gyventojams, jų neigimas ar šiurkštus menkinimas

1. **Tas, kas viešai pritarė Lietuvos Respublikos ar Europos Sąjungos teisės aktais arba įsiteisėjusiais Lietuvos Respublikos ar tarptautinių teismų sprendimais pripažintiems genocido ar kitiems nusikaltimams žmoniškumui arba karo nusikaltimams, juos neigė ar šiurkščiai menkino, jeigu tai padaryta grasinančiu, užgauliu ar įžeidžiančiu būdu arba dėl to buvo sutrikdyta viešoji tvarka,** taip pat tas, kas viešai pritarė SSRS ar nacistinės Vokietijos įvykdytai agresijai prieš Lietuvos Respubliką, SSRS ar nacistinės Vokietijos įvykdytiems Lietuvos Respublikos teritorijoje ar prieš Lietuvos Respublikos gyventojus genocido ar kitiems nusikaltimams žmoniškumui arba karo nusikaltimams, arba 1990–1991 metais įvykdytiems kitiems agresiją prieš Lietuvos Respubliką vykdžiusių ar joje dalyvavusių asmenų labai sunkiems ar sunkiems nusikaltimams Lietuvos Respublikai arba labai sunkiems nusikaltimams Lietuvos Respublikos gyventojams, juos neigė ar šiurkščiai menkino, jeigu tai padaryta grasinančiu, užgauliu ar įžeidžiančiu būdu arba dėl to buvo sutrikdyta viešoji tvarka,

baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

2. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

Atkreiptinas dėmesys, kad šio pareiškimo turinys nagrinėja centro veiksmus susijusius su Holokausto dalyviu vaimens neigimu ir menkinimu ir nenagrinėja kitų straipsnio dispozicijoje numatytų veikų. Nagrinėtinos straipsnio veikos aukščiau paryškintu šriftu.

VI. 1. Nusiklatimo Objektas

Įstatymų leidėjas nurodo, kad BK 170² str. įtvirtintos veikos objektas – tarptautinės bendrijos saugomi gėriai (agresijos draudimas, pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės, genocido, nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų draudimas), taip pat agresijos, genocido, nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų aukų, kitų nukentėjusių asmenų, kovotojų prieš okupaciją garbė ir orumas, taip pat viešoji tvarka.

Centras savo rengiamuose dokumentuose viešai neigdamas galimą Jono Noreikos prisidėjimą prie Holokausto ir kitų karo nusikaltimų (turto grobstymo, belaisvių ir kalinių darbo išnaudojimo)

¹¹ *Žiūrėti* Lehideux and Isorni v. France, 23 September 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-VII; Glimmerveen and J. Hagenbeek v. the Netherlands, No. 8348/78 and 8406/78, decision of 11 October 1979, DR 18; Kühnen v. The Federal Republic of Germany (Admissibility Decision), no. 12194/86, decision 12 May 1988; B.H., M.W., H.P. and G.K. v. Austria, No. 12774/87, decision of 12 October 1989, DR 62; Remer v. Germany, no. 25096/94, decision of 6 September 1995, DR 82; Honsik v. Austria; Nationaldemokratische Partei Deutschlands, Bezirksverband München-Oberbayern v. Germany, no. 25992/94, decision of 29 November 1995, DR 84; Nachtmann v. Austria, no. 36773/97, decision of 9 September 1998; Witzsch v. Germany (dec.), no. 41448/98, 20 April 1999; Schimanek v. Austria (Admissibility decision), no. 32307/96, decision of 1 February 2000; Norwood v. the United Kingdom (dec.), no. 23131/03, ECHR 2004-XI.

pažeidžia nuo Holokausto nukentėjusių asmenų ir jų artimųjų garbę ir orumą. Toks, stačiokiškas valstybės institucijos elgesys, visuomenėje ugdo iškreiptas pažiūras į rasių lygybę, skatina ultranacionalistines apraiškas, trikdo viešąją tvarką ir žmonių ramybę.

VI. 2 Nusikaltimo objektyvioji pusė

BK 170² str. įtvirtinta **nusikalstama veika gali pasireikšti tokiais alternatyviais aktyviais veiksmais: I) (A) pritarimu, (B) neigimu ar (C) šiurkščiu menkinimu Lietuvos Respublikos ar Europos Sąjungos teisės aktų** arba įsiteisėjusių Lietuvos Respublikos ar tarptautinių teismų sprendimų **pripažintų i) genocido ar ii) kitų nusikaltimų žmoniškumui arba iii) karo nusikaltimų,**

Šioje normoje turimi omenyje teisės aktai tai – Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos gyventojų genocido¹², Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, Pamininis sprendimas ir kiti teisės aktai, kriminalizuojantys genocidą, karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui.

Tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos teisinės sistemos dalis, jų nuostatos Lietuvos teisės šaltinių sistemoje atitinka įstatymų lygmenį¹³. Kaip rodo teismų praktika yra tiesiogiai taikomos nagrinėjant bylas dėl karo nusikaltimų (*LAT 2016-06-07 nutartis baudžiamojoje byloje 2K-214-976/2016 28.1 punktas*).

“Nusikaltimų žmoniškumui **neigimas turi būti nepagrįstas jokiais istoriniais dokumentais** arba, nors ir pagrįstas, tie istoriniai dokumentai yra toks pat istorijos falsifikavimas. **Šių nusikaltimų istorinio vertinimo pakeitimas, nepagrindžiant to tyrimais, faktais,** nėra laikomas asmens išraiškos laive, tokie veiksmai yra persekiojamai baudžiamąja tvarka. Prie nusikaltimų žmogiškumui neigimo **prisikiriami pritarimas Lietuvoje vykdytam holokaustui, sovietiniam genocidui, Lietuvos gyventojų žudynėms, trėmimams ir kitoms represijoms<...> taip pat jų neigimas ar menkinimas**”.¹⁴

Atkreiptinas dėmesys, kad genocido, nusikaltimų žmoniškumui ar karo nusikaltimų neigimas ar šiurkštus menkinimas negali būti laikomi kupinu neapykantos *per se*¹⁵. Pagal Lietuvių kalbos žodyną, **pritarimu laikomas** sutikimas su kuo, palaikymas, **užstojimas, užtarimas; neigimas** –

¹² Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl atsakomybės už Lietuvos gyventojų genocidą. Valstybės žinios. 1992, Nr. 13 - 342

¹³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada byloje Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. Valstybės žinios. 1995, Nr. 9-199; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas byloje Dėl įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių—. Valstybės žinios. 1995, Nr. 86-1949; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimas byloje Dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto. Valstybės žinios. 1997, Nr. 117-3032; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 25 d. sprendimas byloje Dėl atsisakymo nagrinėti dalį prašymo. Valstybės žinios. 2002, Nr. 44-1679.

¹⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 170² ir 284(1) straipsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas

¹⁵ ALMAGOR, R.C. Holocaust Denial is a Form of Hate Speech. Amsterdam Law Forum, 2009, Vol. 2, p. 33.

traktuotinas kaip atmetimas, nepripažinimas; o **šiorkštus menkinimas** - nemandagus, stačiokiškas, užgaulus nepripažinimas svarbiu, vertingu, **darymas menku, prastinimas**. Šiuo atveju požymis „šiorkštus— yra vertinamasis kriterijus, kuris turi būti įvertinamas teismo ir nustatomas atsižvelgiant į visų faktinių aplinkybių visumą.

VI. 3 Nusikaltimos veikos epizodų vertinimas

Prieš nagrinėjant centro dokumentuose išdėstytus argumentus svarbu įsidėmėti faktus ir aplinkybes kuriuos centras oficialiai pripažįsta. *Genocido tyrimų centro pažymose pripažįstamos šios aplinkybės ir teiginiai:*

iki nacių okupacijos 1941 m. birželį, Jonas Noreika tarnavo Lietuvos kariuomenės teisme, turėjo kapitono laipsnį. 1941-08-03 J Noreika paskiriamas Šiaulių apskrities viršininku; **žinios apie J. Noreikos veiklą po sukilimo, t. y. 1941 m. birželio pabaigoje ir liepos mėnesį gan fragmentiškos, <...> apibendrinant galima teigti, kad 1941 m. liepos mėn. kpt. Joną Noreiką siejo tarnybiniai ryšiai su dvejomis įstaigomis – Telšių LAF organizacija ir Plungės komendantūra “ . Taip pat yra žinių, kad J. Noreika 1941 m. liepos mėn. gyveno Telšiuose. Čia jis vadovavo Telšių aps. LAF organizacijai ir aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Vadovaudamas vietos aktyvistų štabui, jis prisidėjo prie teisinio persekiojimo asmenų, kurie 1940–1941 m. bendradarbiavo su sovietų okupaciniu režimu. (2015 spalio pažyma)**

Centro pažymų argumentai

1. **“Centro istorikai visapusiškai ištyrė Jono Noreikos veiklą vokiečių ir sovietų okupacijos laikotarpiu “ (2015 spalio pažyma);**

“Centro istorikų atlikti pakartotiniai išsamūs tyrimai nepatvirtino <...> Antano Pakalniškio prisiminimuose pateiktų teiginių esą, J.Noreika yra buvęs žydų naikinimo operacijos dalyvis.“ (2015 spalio pažyma)

“Centro istorikai remdamiesi galimai visų šiuo metu prieinamų archyvinių dokumentų analize nustatė, kad minėtų įvykių aplinkybės paneigia A.Pakalniškio prisiminimuose pateiktus teiginius.” (2015 spalio pažyma).

“LGGRTC tirdamas Jono Noreikos veiklą rėmėsi visais jam pasiekiamais informacijos šaltiniais” (2018-02-26 atsakymas Seimo kontrolieriui ir pareiškėjui)

Pažymėtina, kad tai yra sąmoningi melagingi teiginiai. Centras, kurios viena iš pagrindinių funkcijų yra istorinių įvykių tyrimas ir istorinio teisingumo atstatymas, negalėjo nežinoti, kad egzistuoja archyviniai dokumentai tiesiogiai ir netiesiogiai liudijantys Jono Noreikos dalyvavimą karo nusikaltimuose. Centrai žinant apie dokumentų liudijančių nusikalstamą veiką buvimą, centras viešai paskelbė, kad išsamiai ištyrė visus jam pasiekiamus archyvinius dokumentus, tačiau nerado įrodymų apie Noreikos prisidėjimą prie Holokausto.

Teigdamas, kad nėra archyvinių dokumentų, o esamus išnagrinėjo - centras užstojo Joną Noreiką t.y. pritarė galimai jo padarytiems karo nusikaltimams.

2. “Išdėstyti tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad 1941 m. liepos mėn. nacių okupacinei valdžiai nepavyko įtraukti J. Noreikos į Telšių aps. Plungės vls. vykusią žydų naikinimo operaciją”. (2015 spalio pažyma)

Pažymėtina, kad ankstesnėje, 2015 liepos pažymoje adresuotoje Vilniaus miesto merui ir pareiškėjui centras, neigdamas A.Pakalniškio prisiminimuose publikuotą istorinį faktą (kad J.Noreika davė žodinį įsakymą 1941 m. liepą išžudyti Plungės žydus) nurodė: **“Reikia pastebėti, kad jis tokių funkcijų negalėjo atlikti, nes vokiečių okupacinė valdžia žydų naikinimo operacijoms organizuoti, vykdyti, naudojo ne lietuvių civilinės valdžios, o policinių struktūrų pareigūnus, pagalbinę policiją, savisaugos batalioną. J.Noreika savo ruožtu buvo ne policinės struktūros, o civilinės įstaigos darbuotojas ir jos vadovas”.**

Atkreiptinas dėmesys, kad šiam argumentui pagrįsti centras nenurodė jokie šaltinio ar nacistinės valdžios įsakymo dėl Plungės ir Telšių žydų sunaikinimo.

Pažymėtina, kad šis centro argumentas vertinant su 2015 m. spalio mėnesio pažymoje konstatuotais “tarnybiniais ryšiais”, yra logiškai ydingas. Jonas Noreika buvo LAF Žemaitija vadas ir maža to, kaip konstatuoja pats centras, susijęs su Plungės komendatūra “tarnybiniais ryšiais”. Nagrinėjamu atveju kalba yra apie žodinį nurodymą žudyti duotą Plungėje 1941 m. liepos 13 d. Centras teigdamas, kad Noreika **“J.Noreika savo ruožtu buvo ne policinės struktūros, o civilinės įstaigos darbuotojas ir jos vadovas”**, ignoruoja istoriškai pripažintą faktą, kad civilinės įstaigos darbuotoju (Šiaulių apskrities viršininku) jis tapo vėliau, rugpjūčio 3-5 d. Šis centro argumentas faktiškai yra melagingas ir klaidinantis, siekiant sumenkinti galimą J.Noreikos prisidėjimą.

A.Pakalniškio minimas Įsakymas duotas iki jo paskyrimo Šiaulių apskrities viršininku, t.y. J.Noreikai “esant tarnybiniais santykiams” su Plungės komendatūra. Centras Plungės komendatūrą ir jos komendantą P.Alimą laiko oficialiai atsakingu už Plungės žydų nužudymą.

A.Pakalniškis (1941 m. vasarą dirbęs Plungės komendatūros sekretoriumi) savo memuarų knygoje nurodo, kad tuo metu kai vyko siaubingi dalykai komendatūroje buvo keli vokiečiai, o Jonas Noreika tame pačiame pastate - durys greta LAF štabas. *Pakalniškis teigia, kad Noreika įsakė žodžiu ir jau vėliau, šaukdamas įsakymą pakartojo jaunam vokiečiui, paklaususiam ką daryti su 2 savaites sinagogoje laikomais Plungės žydais.*

Teigdamas, kad Noreika “tokių funkcijų negalėjo atlikti” **centras nutyli faktą, kad Noreika buvo LAF sukilėlių vadas visai Žemaitijai** - vadovavęs ginkluotiems žmonėms, kurie atsitraukę komunistams buvo aukščiausia valdžia Žemaitijoje, skirtingai nei Vilniuje ar Kaune, kur įvykiams tiesiogiai vadovavo nacių SD ir SS.

Kaip matome iš pridedamo 1941-07-25 Jono Noreikos įsakymo, jis savo kariams įsako - draudžiantis vietos mirties nuosprendžius. Vadinas Noreika galėjo įsakyti savo ginkluotiems vyrams, ne vokiečių komendantas tokį nurodymą davė ir ne su vokiečių komendantu Šiaulių

prokuroras įvykių padėtį aptarinėjo. Tai patvirtina LAF galią ir savivaldą Žemaitijoje 1941 m. vasarą.

Centras iš esmės atsisako vadovautis A.Pakalniškio prisiminimais, nors jo įvykių versiją pagrindžia kitos šalutinės aplinkybės apie Jono Noreikos asmenį. Atsisakymą centras motyvuoja tuo, kad knyga negali būti laikoma moksliskai patikima, kadangi yra prieštaravimų tarp knygos leidimo versijų. Prieštaravimai yra tokie, kad naujesnėse knygos versijose yra daugiau detalių, nei ankstesnėse. TAI YRA NEMOTYVUOTAS, VIENINTELIO GYVO LIUDININKO VERSIJOS ATMETIMAS. Daugelis mokslinių knygų turi perleidimus ir papildymus, kadangi mokslas vystosi ir atrandamos vis naujos atrastų dalykų sąvokos, kurios aprašomos naujuose leidimuose, centro "nemoksliskumo" argumentas yra nepagrįstas. Paviešinti šio liudininko prisiminimai yra patikimesni įrodymai už tuos, kuriais remiasi centras- išgautus KGB tardymo metu.

3. "Ištirtuose archyvuose dokumentuose ir istorikų darbuose **nerasta jokių žinių, net užuominų**, kad J. Noreika būtų buvęs Šiaulių apskrityje vykusių masinių žydų naikinimo operacijų dalyvis". (2015 spalio pažyma)

Apibendrinant galima teigti, kad vokiečių okupacijos laikotarpiu Jonas Noreika nėra dalyvavęs žydų masinėse naikinimo operacijose Telšių ir Šiaulių apskrityse". (2015 spalio pažyma)

Šie oficialiai paskelbti teiginiai yra melagingi. Archyvuose dokumentuose yra įrašai liudijantys galimus Noreikos karo nusikaltimus.

Pridedami archyviniai dokumentai: įsakymas dėl Gruzdžių žydų perkėlimo, patvirtinimas dėl pinigų išmokėjimo Šiaulių bataljono kariams (suformuotiems iš Telšių LAF su būstine Telšiuose) už laikotarpį kai buvo likviduojamas Žagarės getas, leidimas iki 2 mėn. pasilikti dantų techniką **liudija asmenišką Jono Noreikos dalyvavimą sprendžiant žydų klausimą Šiaulių apskrityje.**

Pridedamas susirašinėjimas dėl Šiaulių geto gyventojų išnaudojimo tiesiant geležinkelį ir Savivaldybės paklausimas dėl negautų pinigų už šių asmenų darbą, taip pat jo sudaryti sąrašai reikalingų karo belaisvių darbininkų ir planas-užklauskas dėl karo belaisvių darbo stovyklų rengimo **liudija, kad J.Noreika** apskrities viršininko pareigas naudojo savo išskaičiavimais ir elgėsi savo nuožiūra - t.y. **vykdė karo nusikaltimus.**

Čia svarbu suprasti, kad Jono Noreikos suburti ginkluoti LAF vyrai 1941 m. buvo visuomet su savo kapitonu, vykdė jo nurodymus Telšiuose, Plungėje ir Šiauliuose. Noreika į Stuthofa 1943 m. atsidūrė už nepaklusnumą, nes savo vyrų nesutiko perduoti į SS pajėgas. Reikia suprasti, kad SS buvo aukščiausia nacių grandis - štai ko verti buvo Jono Noreikos LAF vyrai. Aplinkybė, kad Noreika patvirtina, kad Šiaulių bataljonas gavo atlyginimą (už Žagarės geto likvidavimo laikotarpį) **liudija asmenišką Noreikos dalyvavimą.** Bataljonas atlyginimą gavo ne iš nacių SD ar SS - iš apskrities viršininko, iš savo kapitono.

Pažymėtina, kad aplinkybė, jog Noreika išleido įsakymą dėl žagarės geto suformavimo, o vėliau mokėjo savo bataljonui už laikotarpį kai getas buvo likviduojamas yra pakanakamos konstatuoti,

kad pagal 1950 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės komisijos patvirtintus Tarptautinės teisės principus Noreika yra baustinas už genocidą, nepriklausomai ar buvo nacių nurodymas iš aukščiau. Pažymėtina, kad formuojant Žagarės getą Noreika turėjo moralinio pasirinkimo laisvę. Tokia laisve pasinaudojo ankstesnis Šiaulių apskrities viršininkas Urbaitis, kuris atsistatydino išėjus jo įsakymui dėl Šiaulių geto suformavimo. Noreika savo ruožtu greitai perėmė jo pozicijas, jis tikrai suprato busimų pareigų atsakomybę ir jos siekė. Šios aplinkybės daro jį genocido bendrininku.

Centras teigdamas, kad nėra net menkiausias užuominos ir, kad Noreika nedalyvavo masinėse žudynėse - pritarė karo nusikaltimams.

Kadangi genocido ir rezistencijos bei karo nusikaltimų tyrimas centrui yra statutinė veikla, įstatymo nežinojimas šiuo atveju nėra pagrindas atleisti centrą nuo atsakomybės.

4. Tačiau okupacinei nacių valdžiai jį, kaip ir kitus lietuvių civilinės administracijos pareigūnus, pavyko įtraukti į su žydų izoliavimu susijusių reikalų tvarkymą”. (2015 spalio pažyma)

Centras savo pažymose nenurodo, kad žydų suvarymas į getus į nusikaltimas žmogiškumui pagal tarptautinę ir lietuvių teisę. Tokiu teiginiu centras menkina Jono Noreikos kaip Holokausto bendrininko vaidmenį.

Centras laikosi pozicijos, kad **“istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinamos kaip du tapatūs dalykai”**, **“žydų suvarymas į getus <...> teikė naciams galimybę pereiti prie žydų žudymo, t.y. juos sunaikinti kaip nepageidaujamą rasę”**, tačiau nėra žinių apie tai, kad **J.Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ar vykdymu”**. (2015 liepos pažyma).

Šis teiginys yra tiesioginis pritarimas nuskaltimui žmogiškumui ir jo menkinimas. Centras žmonių suvarymo į getus nelaiko nusikaltimu, tačiau pagal aukščiau nurodytus karo nusikaltimų aiškinimo principus, Noreika yra laikytinas karo nusikaltimo bendrininku, net jei ir vykdė Šiaulių komisaro Gewecke įsakymą.

5. Savo išvadose Genocido centro vadovė, Teresė Birutė Burauskaitė Apskrities viršininko **Jono Noreikos įsakymus** dėl turto nusavinimo ir Žagarės geto suformavimo **vadina “raštais”, tuo sušvelnindama įsakmų dokumentų turinį** ir sumenkindama J.Noreikos vaidmenį vykdant žydų izoliavimo ir turto administravimo klausimus.

Nors centro 2015 spalio išvadoje cituotuose Noreikos 1941-08-22 įsakyme (LCVA, f. R-1099, ap. 1, b. 1, l. 156) ir 1941-09-10 įsakyme (LCVA, f. R-1099, ap. 1, b. 1, l. 239) yra įrašas - žydų turto sąrašus “prisatyti man” (reikia suprasti asmeniškai) ir gautus pinigus už žydų turtą įmokėti į apskrities viršininko sąskaitą (jo vadovaujamą), centras šių veiksmų neįvardina kaip karo nusikaltimų, jų nekommentuoja ir dėl jų nepasisako.

Pažymėtina, kad sutinkamai su aukščiau nurodytais karo nusikaltimo vertinimo principais, Noreika dalyvavo turto grobstymo ir realizavimo operacijose. Tai yra veika - karo nusikaltimas - tačiau turintis senaties terminą. Centras nepasisakydamas dėl šių veikų pritarė Jono Noreikos karo nusikaltimams.

Visos aukščiau nurodytos nusikalstamos veikos nėra vien istorinių aplinkybių vertinimo dalykas, todėl manome, kad vertinant šių veikų neigimą, šturkštų menkinimą ar pritarimą joms kaip neapykantos kalbos nusikaltimą, turėtumėme remtis visuotinai pripažįstamo fakto kriterijumi, istorine tiesa, pvz.: istoriniais dokumentais, faktinėmis aplinkybėmis, kurias galima nustatyti iš asmenų liudijimų ir dokumentų.

Genocido tyrimo centras išvadoje nurodo, kad nuo pat 1941 m. birželio mėn. J. Noreika įsitraukė į aktyvią antinacistinę veiklą tačiau **tai patvirtinančių argumentų ir įrodymų išvadosse nėra pateikiama.**

BK 170² str. įtvirtintos veikos turi būti padaromos viešai

Vienas iš būtinųjų BK 170² str. objektyviosios pusės bruožų yra nusikaltimo padarymo būdas. BK 170² str. įtvirtintos veikos turi būti padaromos grąsinančiu, užgauliu ar įžeidžiančiu būdu. Šie požymiai yra vertinamieji ir priklauso nuo įvairių aplinkybių, todėl turi būti atsižvelgiama į tai, kokias pasekmes sukėlė veika, kaip pats nukentėjęsysis reagavo į veiką, kokia buvo visuomenės reakcija ir pan.

Jeį veika nėra padaryta grąsinančiu, užgauliu ar įžeidžiančiu būdu, norint veiką kvalifikuoti pagal BK 170² str., veika turi sukelti atitinkamas pasekmes – dėl nusikalstamos veikos turi būti sutrikdyta viešoji tvarka. Pagrįstai kyla klausimas, kaip turi būti nustatomas viešosios tvarkos sutrikdymas? Jei viešosios tvarkos sutrikdymas turėtų būti aiškinamas pagal BK 284 str., manome, kad BK 284 str. numatyti požymiai dubliuojasi su aukščiau aptartu veikos padarymo būdu, todėl vienaip ar kitaip, jei yra sukliamos tam tikros pasekmės – sutrikdoma viešoji tvarka – tai ir vadinasi, nusikalstama veika buvo atlikta tam tikru būdu – grąsinančiai, užgauliai ar įžeidžiančiai.

Pažymėtina, kad Pamatinio sprendimo 1 str. 2 d. įtvirtina, kad valstybės narės gali pasirinkti vieną iš šių kriminalizavimo būdų – kriminalizuoti veikas, kai jos gali trikdyti viešąją tvarką, arba už tas veikas, kurios yra grąsinančios, užgaulios arba įžeidžiančios. Lietuva į BK perkėlė abi alternatyvias sąlygas.

Aukščiau nurodyti centro teiginiai buvo publikuoti viešai, centro tinklapyje, 2015 m. liepos pažymą buvo išsiųsta Vilniaus miesto merui R.Šimašiui, 2015 m. spalio pažyma publikuota tinklapyje ir išsiųsta Vilniaus miesto merui, Vyriausybės kancleriui, Vrublevskių bibliotekos vadovui. Atsižvelgiant į tyrimo metu atrastus archyvinius dokumentus liudijančius Jono Noreikos dalyvavimą karo nusikaltimuose, centro teiginių argumentai yra užgaulūs ir įžeidžiantys žydų tautybės asmenis, holokausto aukų artimuosius, įskaitant ir pareiškėją.

Pažymėtina, kad dėl šių centro teiginių buvo sukeltos neigiamos pasekmės, sutrikdyta viešoji tvarka ir rimtis. Žydų bendruomenė prašo nukabinti jono Noreikos memorialines lentas remdamasi

archyviniiais įrodymais, tuo tarpu valdžios atstovai kaip R.Šimašius remiasi centro galimai nusikalstamais argumentais ir nesiima veiksmų, kaip meras nurodė Panoramos žurnalistams 2018-09-21 “prieštaravimus turi išspręsti istorikai”. Kadangi oficialūs valstybės istorikai vykdo nusikalstamą veiką - holokausto neigimą, šis klausimas oficialių istorikų tarpe neišsprendęs. Centras kaip valstybinė institucija užsiimanti išimtinai 20 a karo nusikaltimų tyrimu turi savo statusą ir žmonės šiuo statusu tiki. Tokia situacija skaldo visuomenę, centras nekaltus Lietuvos gyventojus priverčia tikėti nusikalstamais savo teiginiais ir istorinių įvykiu interpretavimu. Tai trikdo visuomeninę rimtį.

Nusikaltimo Subjektas

Nusikaltimo subjektas yra fizinis arba juridinis asmuo. Nagrinėjamu atveju nusikaltimo subjektas yra Biudžetinė Įstaiga Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras arba jos vadovė Teresė Birutė Burauskaitė, kadangi nusikalstamos veikos epizodai yra fiksuojami šio asmens pasirašytuose raštuose, einant centro generalinio direktoriaus pareigas. Medžiaga neigianti ir menkinanti Holokausto dalyvių vaidmenį yra publikuota centro tinklapyje. Tai reiškia, kad nusikalstami pasisakymai buvo atlikti su Teresės Birutės Burauskaitės, veikiant Lietuvos valstybės vardu, kadangi yra patvirtinti jos parašu. Veikimas generalinės direktorės asmenyje suponuoja siekimą viešumoje paneigti ir sumenkinti Holokausto dalyvių vaidmenį ir įsitraukimą. Kadangi pasisakymai buvo išsakyti istorinius tyrimus atliekančios įstaigos vadovo tai suponuoja asmens žinojimą apie tai, kad ji sako netiesą ir, kad egzistuoja archyviniai dokumentai liudijantys aktyvų J.Noreikos įsitraukimą į Holokaustą žemaitijoje. Šie dokumentai neprieštarauja liudininkų prisiminimams, kuriuos Teresė Birutė Burauskaitė savo publikuotose išvadose atmetė kaip nepatikimus. Tokio mąsto neigimas suponuoja išvadą, kad asmuo suvokė neigiamas savo veiksmų pasekmes ir jų siekė.

Pareiškėjo nuomone čia įžvelgtina labiau vadovės asmeninė atsakomybė. Bausmės skyrimas biudžetinei įstaigai pasieks bausmės tikslų, kadangi įstaiga įmokės baudą į biudžetą, o vėliau vėl gaus asignavimus.

Nusikaltimo Subjektyvioji pusė

Pabrėžiame, kad ne bet kokie pasisakymai, priešingi istoriškai, teismų sprendimais pripažintiems faktams, gali būti pripažinti nusikalstamais, pvz.: jei asmuo nieko nežino apie aukščiau minėtus nusikaltimus, t.y. tiesiog turi išsilavinimo spragų, tai asmens pareiškimai, kad, pvz.: holokausto nebuvo, negalėtų būti laikomi neapykantos kalbos forma, nes asmuo negali būti baudžiamas už nežinojimą¹⁶. Siekiant atriboti, kurie pareiškimai bus nusikalstami, o kurie - ne, visada turės būti atidžiai ištiriamas pareiškimo turinys ir galimai neapykantą išreiškusio asmens tikslai.

Pagal Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų Papildomą protokolą dėl rasistinio ir ksenofobinio pobūdžio veikų, padarytų naudojantis kompiuterinėmis sistemomis, kriminalizavimo, nusikaltimų žmoniškumui neigimo motyvacija paprastai pristatoma kaip mokslinių tyrimų išvados, nors realiai šia veika yra siekiama paremti ar skatinti politinę motyvaciją, kuri padėtų atgimti neigiamais

¹⁶ ALMAGOR, R.C. Holocaust Denial is a Form of Hate Speech. Amsterdam Law Forum, 2009, Vol. 2, p. 34

nusikaltimams. Be to, toks elgesys taip pat yra įkvėptas ar netgi sužadintas ir padrąsintas rasistinių ir ksenofobinių grupuočių veiksnių, įskaitant ir veiksmus kompiuterinėse sistemose. Tokių idėjų išreiškimas įžeidžia asmenis, kurie buvo tokių nusikaltimų aukos, ar aukų artimuosius. Be to, tai gresia žmonių visuomenės orumui¹⁷.

Klaidingai nušviesdami visuomenei propagandą kaip istorijos revizionizmą¹⁸, nusikaltimų neigėjai siekia skleisti ekstremistines idėjas siūlydami nepagrįstus argumentus prieš gerai žinomus istorinius nusikaltimų faktus, pvz.: Holokausto neigėjų įsitikinimu, žydai sufalsifikavo ir perdėtai išpūtė holokausto įvykius. Šiomis nusikalstamomis veikomis yra sąmoningai skatinamas priešiškas prieš socialinę žmonių grupę¹⁹. Manytina, kad vidinis tokių nusikalstamų veikų tikslas yra nutiesti kelią pakartotinoms tokio pobūdžio veikoms²⁰, nes neapykantos kupinos žinutės sumažina visuomenės jautrumą labai svarbioms problemoms. Jos sukuria jausmą, kad neapykanta ir kitų įžeidinėjimas yra leidžiamas ir priimtinas²¹.

Pareiškėjui nėra žinomi tikrieji centro vadovės ketinimai, tačiau neigdama Jono Noreikos nusikalstamą vaidmenį II pasaulinio karo metu Teresė Burauskaitė siekia apginti Jono Noreikos kaip rezistento įvaizdį. Svarbu atkreipti dėmesį, kad šis įvaizdis nėra paremtas dokumentais, nėra žinomi faktai apie jo tariamą antinacistinę veiklą. Centro istoriko A.Rukšeno 26 psl straipsnis spausdintas 2016 m. Genocidas ir Rezistencijos žurnale, konkrečiai neįvardina jokių apčiuopiamų rezistencinės veiklos epizodų. Dėl šios priežasties, centro ketinimas yra pateisinti galimai Lietuvių propaguotą ir vykdytą Holokaustą Žemaitijoje ir kitus Jono Noreikos vykdytus karo nusikaltimus - kaltę suverčiant naciams, sumenkinant prisidėjimo prie holokausto vaidmenį ir neinformuojant visuomenės apie vykusius karo žiaurumus. Tai yra samoningi centro vadovės veiksmai.

7. IŠVADOS

Centras pažymose dėl J.Noreikos veiklos ir 2018 m. liepos mėn atsakyme į užklausimą “dėl Noreikos išvados pakeitimo” (pridedama) nurodo, kad lietuvių policijos ir jėgos struktūros buvo griežtai naciams subordinuotoje padėtyje ir lietuviai patys nesiėmė iniciatyvos žydams naikinti, tačiau tai yra netiesa. **Centras kalba apie visą Lietuvą ir apie visą 4 metų okupacinį laikotarpį, tačiau sprendžiant dėl galimo J.Noreikos prisidėjimo naikinant Telšių, Plungės, Šiaulių apskrities žydus aktualus laikotarpis yra 4 mėnesiai !, o nagrinėtina teritorija yra tik Žemaitija.**

¹⁷ Additional Protocol to the Convention on cybercrime, Explanatory report, para 39

¹⁸ STARR, S. Understanding Hate Speech. In: MÖLLER, Ch.; ir AMOUROUX, A. The Media Freedom Internet Cookbook. Vienna: Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), Office of the Representative on Freedom of the Media, 2004, p. 14.

¹⁹ ALMAGOR, R.C. Holocaust Denial is a Form of Hate Speech. Amsterdam Law Forum, 2009, Vol. 2, p. 35

²⁰ ALMAGOR, R.C. Holocaust Denial is a Form of Hate Speech. Amsterdam Law Forum, 2009, Vol. 2, p. 36

²¹ ibid p. 36

Centro vadovė 2015-2018 m. aktyviai neigė J.Noreikos nusikalstamą vaidmenį. Centro leidžiamame žurnale 2016 m. taip pat pasirodė centro istoriko Alfredo Rukšėno 26 lapų straipsnis, vaizduojantis Noreiką kaip globojusį žydus, nieko nežinojusį ir neturėjusį jokių genocidinių ketinimų. A.Rukšėnas akcentuoja tik Noreikos veiksmus dėl turto nusavinimo, sukurdamas jiems apibžėžti naujadarą - "ekonominis genocidas", tuo sušvelnindamas Noreikos nusikaltimus. Manau, kad Istorinio tyrimo dokumentų šviesoje, "ekonominis genocidas" turėtų būti suprantamas kaip etninės grupės naikinimas dėl ekonominių išskaičiavimų.

Pažymėtina, kad centro parengtos ir Teresės Birutės Burauskaitės pasirašytos pažymos yra paviešintos internete Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centro svetainėje. Taip pat yra paviešintas 2018 m. atsakymas "dėl Noreikos išvados pakeitimo". Dokumentai yra prieinami visuomenei. Šie dokumentai yra parengti biudžeto finansuojamos įstaigos, kurios vienas iš statutinių tikslų yra istorinės tiesos atkūrimas ir teisingumo atstatymas. Dokumentų teiginiai formuoja iškreiptą nuomonę apie Jono Noreikos dalyvavimą žydų žudynėse. T.y. formuoja vienareikšmišką, neabejotiną nuomonę, kad asmuo negali būti laikomas prisidėjusiu prie Holokausto įvykių. Centro teiginiai šiurkščiai prieštarauja liudininkų prisiminimams, žinomiems faktams ir archyviniais dokumentams. Tai visuomenėje kelia sumaištį, tai skatina radikalių nacionalistinių pažiūrų aistras, pažeidžia viešąją tvarką ir socialinę rimtį. Tai taip pat grubiai žeidžia Žemaitijos žydų palikuonis.

Tokie Centro vadovės ir centro istorikų veiksmai atitinka Holokausto neigimo apibrėžimą, kuris yra daromas Lietuvos Respublikos vardu, šią propagandą skleidžiant valstybės lėšomis. Kasacinės instancijos teismo praktikoje nurodoma, kad pagal BK 170² straipsnį baudžiamoji atsakomybė taikoma ne tik už dispozicijoje minimų nusikaltimų neigimą ar šiurkštų menkinimą, bet ir už visų SSRS ir nacistinės Vokietijos agresijos faktų prieš Lietuvos Respubliką neigimą ar šiurkštų menkinimą bei pritarimą šiems faktams (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-102/2013).

Atsižvelgiant į išdėstytą prašome pradėti ikiteisminį tyrimą Teresės Birutės Burauskaitės ir/arba Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centro atžvilgiu dėl nusikaltimo numatyto BK 170² str. padarymo (Viešas pritarimas tarptautiniams nusikaltimams, SSRS ar nacistinės Vokietijos nusikaltimams Lietuvos Respublikai ar jos gyventojams, jų neigimas ar šiurkštus menkinimas).

Vertinant bylos aplinkybes prašome vadovautis pastarojo meto Lietuvos Aukščiausiojo Teismo BK 170² str. išaiškinimu Algirdo Paleckio byloje, 2013-01-22 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-102/2013.

Vertinant bylos aplinkybes taip pat prašome atsižvelgti į 2018 m. liepos atsakymą "dėl Noreikos išvados pakeitimo", atkreipkite dėmesį, kad viešai publikuotame atsakyme nėra jokios analizės, net užuominos apie kartu su užklausa pateiktus archyvinius dokumentus (pridedami visi), kuriais yra grindžiami įtarimai dėl Jono Noreikos prisidėjimo prie Holokausto Žemaitijoje ir Šiaulių apskrityje.

Visais proceso klausimais, maloniai prašome kreiptis į pareiškėjo advokatą Roką Rudzinską el. paštu rokas@rlaw.lt ar telefonu 861488303. Korespondenciją skirtą pareiškėjui prašome siųsti adresu: Advokatų kontora Rudzinskas ir partneriai, A. Mickevičiaus g. 14-2, Vilnius.

Pagarbiai,

Advokatas Rokas Rudzinskas

PRIDEDAMA:

1. Advokato orderis.
2. 2015 m. raštas savivaldybei dėl Jono Noreikos memorialinės lentos nukabinimo
3. 2015 m. liepos mėn Centro pažyma dėl Jono Noreikos
4. 2015 m. spalio mėn Centro pažyma dėl Jono Noreikos veiklos antrojo pasaulinio karo metais
5. 2017 m. Centro atsakymas dėl Holokausto interpretavimo
6. 2017 m. Seimo kontrolieriaus nurodymas
7. 2018 m. Centro atsakymas dėl Holokausto interpretavimo
8. Genocido ir Rezistencijos centro 2017-10-24 raštas dėl Lietuvos Nacionalistų Partijos veiklos;
9. 1941 -1942 m. LAF - LNP ir Noreikos veiksmų laiko juosta;
10. 2018 m. liepos mėn Centro atsakymas dėl jono Noreikos išvados pakeitimo;
11. Užklausa dėl Jono Noreikos išvados pakeitimo;
12. Užklaustos priedai:
 - (1) LCVA-fR-1099-a-1-b2- 1520-byla Vidugiriui ir Chaleckui
 - (2) LCVA-fR-1099-a.1- b.2- 1137-Tryskiai
 - (3) LCVA-fR-1099-a1-b2- 1338-Slucka1
 - (4) LCVA-fR-1099-a1-b2- 1440-Slucka2
 - (5) LCVA-fR-1099-a1-b2- 1464-Noreikos kalejimas
 - (6) LCVA-fR-1099-a1-b2- 1465-Noreikos kalejimas2
 - (7) LCVA-fR-1099-a1-b2- 1466-Noreikos kalejimas3
 - (8) LCVA-fR-1099-a1-b2- 1468-Noreikos kalejimas5
 - (9) LCVA-fR-1099-a1-b2- 1468-Noreikos kalejimas5
 - (10) LCVA-fR-1099-a1-b2- 1504-Slucka3
 - (11) LCVA-fR-1099-a1-b2-1-380-dantutechnikas
 - (12) LCVA-fR-1099-a1-b2-1294-į Šiaulių getą
 - (13) LCVA-fR-1099-a1-b2-1418-Juodeikino verslas

- (1) LCVA-fR-1099-a2-b2-1133-Algos žydšaudžiams
- (2) LCVA-fR-1099-ap1-b1-1 239-Noreikos 41 09 10 isakymas dėl likusio žydų turto panaudojimo
- (3) Žemaičiu Žeme 1941 Nr.5 ištraukos
- (4) Jonui Noreikai būdingos Mintys
- (5) Jono Noreikos LAF Telšiai tinklas
- (6) LCVA-f1075-a2-b5-154A-Zydu Padeties Nuostatai
- (7) LCVA-f1075-a2-b6-135-Noreikos Isakymas LAF Telsiai-1941 07 25
- (8) LCVA-f1075-a2-b19-13R-Teisė Nešioti Ginkla
- (9) LCVA-fR1099-a1-b32-1183-Karo Belaisviai
- (10) LCVA-fR1099-a1-b32-1185-Karo Belaisviai Juodrastis
- (11) LCVA-fR1099-a1-b38-122-Parama Studentams
- (12) LCVA-fR1441-a2-b10-Vladas Bauža - Mirties Bausmė
- (13) Ištrauka iš Mato Krygerio knygos - Apie Noreika
- (14) Vaižganto ir Sinagogos gatvės Plungee
- (15) Žemaičiu Žeme 1941 Nr.5
- (16) Jono Noreikos anūkės Silvia Foti patvirtinimas;